

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННСВОЇ КУЛЬТУРИ

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННСВОЇ КУЛЬТУРИ

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

В статті розглядаються засоби мовленнєвого впливу на студентів для їх естетичного виховання з погляду інтересів особистості та розвитку її задатків і намірів. Естетична вихованість посідає провідне місце в індивідуально-почуттєвому статусі особистості, яке формує і погляди, світогляд, поведінку. Значення його полягає в здійсненні продуктивного спілкування, успішного виконання різних видів професійної роботи, бажання участі її в загальних справах.

Ключові слова: естетичне виховання, мовленнєва культура, успішне спілкування, підвищення авторитету.

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СРЕДСТВАМИ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Кравцова Л.О., Манойло И.С.

В статье рассматриваются средства языковой культуры в процессе эстетического влияния на студентов, их эстетического воспитания с учетом личных интересов и намерений. Эстетическое воспитание является важным условием успешной работы и оказывает положительное влияние на выполнение разных видов профессиональной работы и участия в общественной жизни.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, речевая культура, успешное общение, укрепление авторитета.

LANGUAGE CULTURE AS A SOCIAL AND EDUCATIONAL PROBLEM

Kravtsova L, Manoilo I

The article deals with the means of language culture in the aesthetic impact on the students, their aesthetic education based on personal interests and intentions. Aesthetic education is an important condition for successful operation and has a positive impact on the performance of different types of professional work and participation in public life.

Key words: aesthetic education, speech culture, successful communication, strengthening of the authority.

Естетичне виховання входить важливим компонентом у систему педагогічного впливу на всебічний та гармонійний розвиток особистості. Естетичне виховання формує чуттєве сприйняття особою світу й розвиває його культуру. Вчені розглядають естетичну культуру особи як єдність таких трьох частин, які спираються на предмет естетичної науки. 1. Емоційно-почуттєве сприйняття світу з погляду його краси, високої морально-духовної вихованності. 2. Ціннісне ставлення людини до дійсності. 3. Художньо-естетична діяльність (створення предметів художньої творчості). В усіх трьох частинах сутності естетичного виховання присутні елементи мовленнєвої діяльності. Саме тому ми акцентуємо увагу на засобах мовленнєвої культури з погляду різних галузей наукових знань, які досліджують природу впливу слова на дітей і дорослих, розглядають окремі аспекти та намагаємось наблизитись до спільних висновків. З цього приводу цілком реальним є те що проблема мовлення існує, і що саме у процесі мовлення в діяльності спеціаліста вона допомагає успішному розвитку науки, техніки, літератури, мистецтва, що дає поштовх прогресу в галузях виробничої, духовної діяльності, зменшує ризики конфліктів, напруги. Та й сам світ, на думку М. Реріха, врятує Краса, навіть саме усвідомлення Краси утримує та зміцнює мир, злагоду, взаємопорозуміння. Переконати в цьому може не тільки слово але й голос, манера говорити, слухати, що залежить не тільки від практичних умінь, але «позитивних почуттів».

Щодо стану розробленості теми, то в сучасній науковій літературі представлено аналіз таких напрямків, як:

- розвиток мовлення як науки;
- практичне значення мовленнєвої діяльності;
- розвиток мовленнєвих здібностей дітей і дорослих (з різними задатками);
- розвиток потенційних ознак обдарованості в різних галузях мистецтва;
- розвиток красномовства;
- формуванням художніх умінь;
- виховання естетичних смаків;
- естетична культура та ін.

З погляду естетичного виховання засобами культури мовлення, то найбільш цікавими є роботи Ю.Є. Юцевича (про поставу голосу, вокальні можливості та їх розвиток); В.Г. Пасинок (про особливості формування мовленнєвої культури студентів нефілологічних факультетів); М.В. Нечепоренко (про формування естетичної культури студентів); Г.М. Ситіна (про оздоровлюючу силу мовленнєвої діяльності) і т. п.

Показником мовленнєвої культури особистості взагалі є постійні високі успіхи в оволодінні знаннями в школі, ВНЗ, у виробничій діяльності, що поєднуються з рівнем пізнавальної активності, участі в різних конференціях, літературних студіях, гуртках художньої творчості, в процесі самореалізації.

Показниками естетичної вихованості студента є мовленнєва культура, що проявляється у спілкуванні, культурі поведінки.

Для естетичного виховання культура мовлення проявляється у поблажливому ставленні до інших. Студенти часто проявляють вибіркоче ставлення до різних людей та віддають перевагу одним, але недооцінюють інших, пояснюючи це їх обмеженістю у використанні словникових можливостей у спілкуванні. Мислення дорослого й дітей нерозривно поєднано з мовленням і зовнішніми проявами в поведінці. Взаємодія один з одним цих складників передбачає певний рівень мовленнєвої культури і естетики вчинку, загального іміджу. Кожна особа думає словами, відмовляється від деяких пропозицій, заперечує чи дає оцінку словами, усним мовленням. Дуже часто студенти не вписуються

в загальні стандарти. Їм важко одразу знаходити слова для вираження своїх думок, а щоб їм допомогти іноді вистачає посмішки, підтримки, жарту. І тоді стриманість, красиві манери, культура мовлення викладачів будуть формувати стриманість, уміння і готовність розуміти іншого, попереджати непорозуміння, запобігати можливим конфліктам. Культура мовлення і витонченість поведінки допомагають запобігати різним ускладненням та прискорює позитивний результат.

Успіх роботи з учнями і дорослими потребує не тільки творчого викладача, добре вихованого, урівноваженого, з високим рівнем психологічної і педагогічної кваліфікації, красивого і сильного, але й такого, що володіє знаннями про глибину змісту спеціальних програм.

Протягом десятиліть нами з'ясовуються, які педагогічні умови можуть успішно впливати на формування естетичної і мовленнєвої культури. В ході дослідження ми все більше переконувались, що основним фактором позитивного розв'язання будь-яких навчальних і виробничих завдань є культура поведінки, мовленнєвої діяльності, загальний позитивний імідж. Все це формує фон для позитивного спілкування та впливає на формування дружніх міжособистісних стосунків, допомагає або гальмує процес навчання і освіти, успіхи в спільній діяльності та формує уміння взаємодії, адаптації до ситуації. Спілкування, як і естетика поведінки, є постійною і необхідною умовою спільної діяльності. При цьому відбувається обмін інформацією, вироблення спільних дій для розв'язання завдань, визначення способів діяльності та гармонізації вчинків у процесі діяльності. Спілкування як форма взаємодії і взаємовизначеності, що вимагає від усіх учасників зважених форм самовираження, культури мови й поведінки. Комунікативні вміння культурної і красивої людини значно знижують ризики створення екстремальних ситуацій. У зв'язку з цим нами вивчались можливості естетичного взаємовпливу засобами мовленнєвої культури. Важливими компонентами ставали уміння називати один одного по імені, дбайливо підтримувати намагання до співбесіди. Про настрої й наміри людини можна здогадатись із його мовленнєвої діяльності. Нами визначено оптимальні підходи до мовленнєвих повідомлень у трудових процесах на рівні прийняття рішень. Міжособистісні стосунки, які часто формуються під впливом мовленнєвих дій, впливають на

хід і результати спільної діяльності. Як підкреслюється В.Г. Пасинок, значення звучання голосу, підбору яскравого лексичного матеріалу, порівняльних аналізів, дотримання пауз, звертання по імені у формі, що виражає повагу, віру й довіру до слухачів, задоволення від зустрічі й спілкуванні при виконанні певних завдань. Це дає позитивний результат, безумовно, приваблює учасників до подальшої спільної діяльності, формує готовність до співробітництва. Важливим елементом естетичного почуття є уміння учасників процесу до співробітництва та встановлення контактів для вироблення планів на майбутнє. Воно залежить від форми звертання та змісту інформації, яка буде повідомлятися. Встановленню контакту між учасниками колективної діяльності сприяють: позитивні наміри (установки), нейтралізація переживання певних труднощів, акцентування уваги на необхідності координації дій шляхом доброзичливої поведінки, повідомлення цікавої інформації, встановлення позитивного настрою, доброзичливого, розважального характеру мовлення.

Естетичне виховання у процесі мовленнєвої діяльності розглядається нами як умова спільного позитивного виконання різних навчальних і виробничих завдань.

Високий рівень культури мовлення розпочинається з визначення темпу, динаміки й нюансування всього процесу зустрічі. Темп (швидкість висловлювання, завершеність слова й фрази) визначає характер взаємопорозуміння. Динаміка (сила звуку) забезпечує можливість бути почутим і зрозумілим. І вже не може йти мови про естетичний вплив, якщо мовлення відбувається з неточним набором звуків або їх відсутністю. Такий аспект як артикуляція вимагає від мовця чіткої роботи всього мовленнєвого апарату: твердість губ, рухливість язика, опора на десна, свобода звучання. Відсутність «насилля» над звуком вимагає утримання мовленнєвого апарату в умовах санітарно-гігієнічного комфорту.

До важливих умов впливу на культуру спілкування і мовленнєву грамотність належать такі, як знання про нормативні кризи в розвитку особистості, довіра до можливостей пошуку спільної успішної діяльності, дисциплінованість, поблажливість та пошук педагогічних умов подолання непорозумінь.

Щодо названих умов, то в цих проявах спостерігаються дисгармонія розвитку дітей, підлітків, юнаків, й дорослих; у здібностях, що генетично закладені та які розвиваються прижиттєво; в творчому потенціалі особи, який реалізується через процес мовленнєвої діяльності.

Можна зробити висновки про те, що для позитивного впливу на мовленнєву діяльність учнів і всіх інших можна скористатись прослухуванням улюблених літературних творів і зразків народної творчості у виконанні видатних майстрів слова. В школі № 6 та університетському ліцеї до процесу впливу на мовленнєву культуру учнів запрошуються театральні працівники, автори окремих спектаклів, режисери, готуються спеціальні вистави-лекції, проводяться рольові ігри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донцов А.В. Моральна культура вчителя. – Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 240 с.
2. Лосев А.Ф. Бытие – имя – космос. – М.: Мысль, 1993. – 642 – 852 с.
3. Нечепоренко М.В. Емоційно-вольова культура студента. Монографія. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. – 180 с.
4. Пасинок В.Г. Теоретичні основи мовленнєвої підготовки вчителя. Монографія. Х.: ІМІС. – 2001. – 280 с.
5. Пасинок В.Г. Мовна підготовка студентів як загально педагогічна проблема. – Х. – 1999. – 154 с.
6. Пономарьова Г.Ф., Степанець І.О., Кузнєцова О.В., Ряботін С.І. Рейтингова перевірка знань, умінь і навичок студентів з педагогіки. – Х., – 2011., 311 с.
7. Сытин Г.Н. Животворящая сила. Помоги себе сам. – М.: Энергоатомиздат, 1990. – 415 с.